

IN MEMORIAM JAN BERKHOUT, 1909-1997¹

door

H.E. Coomans

Jan Berkhout werd geboren te Kampen op 8 oktober 1909. Hij kwam uit een zeevarende familie en besloot eveneens een carrière op zee te kiezen. Hij doorliep de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam alwaar hij prijzen verwerfde in wiskunde en zeevaartkunde. In 1928 begon het varen als leerling stuurman bij de KNSM. Deze maatschappij voer op West-Indië en Zuid-Amerika. Als gevolg van de economische depressie werd zijn promotie belemmerd maar na tien jaar varen was hij toch opgeklommen tot tweede stuurman. Hij accepteerde een baan aan wal bij de buitendienst op Curaçao in 1938-1939. Aldaar leerde hij Hike Breyer kennen, zij trouwden in Nederland in december 1939. Toen ook ons land betrokken werd bij de oorlog was hij op zee en pas bijna zes jaar later zag hij zijn vrouw terug. Jan Berkhout was toen kapitein en ontdekte dat hij inmiddels vader was van een vijfjarige dochter.

Voor zijn moedig gedrag werd hij in 1943 door H.M. Koningin Wilhelmina onderscheiden met het Bronzen Kruis. In 1950 ontving hij het Oorlogsherinneringskruis. Ook van Britse zijde werd zijn moed en zeemanschap geprezen. [Op verzoek van zijn kinderen heeft hij zijn oorlogsherinneringen vele jaren later (1996) vastgelegd in een manuscript.]

In 1946 vestigde het gezin Berkhout zich op Curaçao waar hij loods werd, in 1948 loods op Aruba en vervolgens havenmeester op dat eiland. In de West werden nog vier kinderen geboren. Met ingang van zijn pensionering in 1968 vertrokken zij voor goed naar Nederland en woonden sedertdien in Eerbeek. Het laatste jaar, Jan Berkhout was weduwnaar sinds 1983, woonde hij te Zuidlaren nabij zijn dochter Hike Brans-Berkhout.

De belangstelling van Berkhout voor schelpdieren begon op Aruba, niet zozeer als verzamelaar maar vooral als 'waarnemer'. In Nederland werd hij in 1977 lid van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Ook sloot hij zich aan bij 'Vita Marina', daar was hij het meest actief en stond er bekend als 'de loods'. In hun tijdschrift publiceerde hij diverse artikelen (hij liep toen al tegen de zeventig), aanvankelijk morfologisch, later systematisch. Zijn wiskundig talent demonstreerde hij in een studie over de spiraalbouw bij Mollusca in de 'Informatiebladen' van de NMV. Vanuit Eerbeek bezocht hij regelmatig het Zoölogisch Museum te Amsterdam teneinde de collectie en bibliotheek te raadplegen.

Als verzamelaar hadden de families *Strombidae* en *Harpidae* zijn voorkeur waarvan hij fraaie collecties bijeen bracht. Zijn vriendschap met Gijs Kronenberg resulteerde in hun gemeenschappelijke publicaties over de *Strombidae* (1984, 1986). Aan Kronenberg werden ook zijn collectie en bibliotheek vermaakt.

¹ Noot van redactie: zie ook: Kronenberg, G.C. *Spirula* 45 (2) : 4-5.

Hij bleef tot op hoge leeftijd actief, toen zijn Harpa-publicatie het licht zag was hij bijna 83 jaar.

Jan Berkhout had meer talenten dan zeevaartkunde en malacologie: hij schilderde in olieverf en aquarelleerde. Telkens stuurde hij zijn malacologische relaties bij de jaarwisseling een wenskaart met een door hem geschilderde afbeelding van een *Strombus* schelp.

In zijn nalatenschap was een map aanwezig met essays over diverse onderwerpen zoals scheepvaart, scheepstypen, Antilliaanse vogels (fregatvogel, pelikaan e.a.), vissen (voshaai, haring), Aruba (Hooibergiet, de vuurtoren van Westpunt), enz. Eén daarvan werd (na verkregen toestemming) door schrijver dezes gepubliceerd in een onlangs verschenen boekwerk met historische opstellen over Aruba.

Jan Berkhout overleed onverwacht op 16 juni 1997 te Zuidlaren en werd vier dagen later te Assen gecremeerd. Behalve via zijn publicaties, blijft de naam van ons sympathieke medelid in de malacologie voortleven² door de naar hem vernoemde ondersoort:

Strombus (Canarium) ochroglottis betuleti Kronenberg, 1991

Bibliografie van Jan Berkhout

1977. Bouw en constructie van de Gastropodenschelp. Vita Marina 27, buikpotigen p.159-178.
1978. Bouw en constructie van de Gastropodenschelp. Vita Marina 28, buikpotigen p.179-200.
1982. Het ontstaan van de spiraalbouw bij de Mollusca. NMV Informatiebladen 7, p.1-13.
1982. De mantel van de weekdieren: ontstaan, ontwikkeling en functie. Vita Marina 32, Weekdieren algemeen p.73-80.
1984. [Met Gijs Kronenberg] Strombidae. Vita Marina 31 (1981) buikpotigen, p.263-362. - [Ook als aparte uitgave verschenen.]
1986. [Met Gijs Kronenberg] Strombidae II. Addenda & corrigenda. Vita Marina 36, buikpotigen, p.363-368.
1987. [In A. Delsaert] De familie Cassidae, 3. Gloria Maris 26, p.100-102.
1994. The genus Harpa Röding, 1798. (Mollusca: Gastropoda: Harpidae). Vita Marina 41, p.115-137.
1996. [MS] Oorlogsherinneringen. 161 pp.
1997. De vuurtoren van Westpunt op Aruba. In: H.E.Coomans e.a. (red.) Arubaans Akkoord, historische opstellen over Aruba van vóór de komst van de olieindustrie, p.86-88. Bloemendaal, Stichting Libri Antilliani.

² Kronenberg, Gijs C.. 1991. *Strombus (Canarium) ochroglottis betuleti*, a new subspecies from Sri Lanka, with a short note on the distribution of *S. (C.) mutabilis* Swainson, 1821. Gloria Maris 30(4): 53-58. "..... derived from the Latin noun *betula*, birch, and the Latin suffix *-etum*, -wood, -forest, combined *betuletum*, genitive *betuleti*, in honour of Mr Jan Berkhout, who taught me a lot about shells and who proved to be an honest friend for years....."